

Epilepsie

en rijgeschiktheid

Hoe zit het met rijgeschiktheid als iemand één of meerdere epileptische aanvallen heeft gehad? Een epileptische aanval tijdens het rijden kan ernstige gevolgen hebben. Iemand met epilepsie kan daarom niet geschikt zijn om een motorvoertuig te besturen. In de wet zijn regels opgenomen over epileptische aanvallen en het rijden met een auto, motor, bus of vrachtwagen. En per 1 juli 2015 ook voor het rijden met een trekker.

In deze uitgave leest u meer over de wettelijke regels rijgeschiktheid en epileptische aanval(len) en over de procedure bij het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR). Er wordt ingegaan op de situatie dat u geen aanvallen meer hebt en uw rijbewijs wilt halen en op de situatie dat u al een rijbewijs hebt en dan één of meer epileptische aanvallen krijgt.

Epilepsiefonds
De Macht van het Kleine

Deze informatie is opgemaakt als een printvriendelijk pdf-bestand. U kunt dit bestand downloaden, printen en/of e-mailen. Het is zodanig vormgegeven dat de informatie makkelijk en milieuvriendelijk geprint kan worden. Kijk voor meer voorlichtingsmateriaal op www.epilepsie.nl of bel naar de **Epilepsie Infolijn 0900 821 24 11**.

Inhoud

Klein rijbewijs halen met epileptische aanval(len)	3
Al een klein rijbewijs en dan epileptische aanval(len)	6
Al een groot rijbewijs en dan epileptische aanval(len)	10
Rijden en medicijnen tegen epilepsie	13
Overige informatie	14
De verzekering	14
Rechtsmiddelen	15
Vorderingsprocedure	15
Veelgestelde vragen	16
Adres en afdelingen CBR	19
Bijlage: Regeling eisen geschiktheid 2000	20
Over epilepsie	23
Meer weten?	24
Helpt u mee?	25
Over het Epilepsiefonds	26

Rijden met epilepsie is een ingewikkeld onderwerp. Als u er vragen over hebt, neem dan contact op met de Epilepsie Infolijn 0900 821 24 11. Onze medewerkers kunnen u wegwijs maken in de regelgeving en meekijken welke teksten op uw situatie van toepassing zouden kunnen zijn.

Klein rijbewijs halen met epileptische aanval(len) (groep 1: A1, A2, A, B en BE en per 1 juli 2015 T)

Om in aanmerking te komen voor een rijbewijs hebt u twee 'verklaringen' nodig. De Verklaring van rijvaardigheid krijgt u als u slaagt voor uw rijexamen. Hiermee hebt u aangetoond dat u verantwoord kunt rijden. Bij de Verklaring van rijgeschiktheid gaat het erom of u lichamelijk en geestelijk geschikt bent om veilig een auto of motor te besturen. De Verklaring van rijgeschiktheid vraagt u aan bij het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) met een formulier, de Eigen verklaring. Normaal gesproken vult u een Eigen verklaring pas in op het moment dat u het rijexamen aanvraagt. Als u epileptische aanval(len) hebt gehad, is het verstandig om uw rijgeschiktheid te laten beoordelen vóórdát u rijlessen neemt. Ook als uw behandelend neuroloog van mening is dat u goedgekeurd zult worden. Door eerst uw rijgeschiktheid te laten beoordelen, kunt u onnodige kosten voorkomen. Op de Eigen verklaring kruist u het vakje 'voorgenomen rijexamen' aan.

Eigen verklaring

De Eigen verklaring is te koop op het gemeentehuis, bij het CBR en meestal ook bij de rijsschool. De Eigen verklaring kost € 27,80 (tarief 2015) maar sommige gemeenten of rijsscholen rekenen extra administratiekosten. U kunt de Eigen verklaring ook met uw DigiD aanvragen via mijn.cbr.nl. Er zijn dan geen extra administratiekosten. Op de Eigen verklaring staan tien vragen over uw gezondheid. Als er sprake is geweest van epileptische aanval(len) beantwoordt u vraag 1 met 'ja'. Is er behalve de epileptische aanval(len) ook sprake van een andere neurologische aandoening dan beantwoordt u ook vraag 3 met 'ja'. De overige vragen in de Eigen verklaring moet u eveneens naar waarheid invullen. Als u de vragen namelijk niet eerlijk beantwoordt, bent u strafbaar en loopt u kans dat de verzekering niets vergoedt als u een ongeluk krijgt. Ook als het niet uw schuld was.

Aantekening of specialistisch rapport?

Als u epileptische aanval(len) hebt gehad, heeft het CBR een specialistisch medisch rapport nodig om te kunnen beoordelen of u rijgeschikt bent. Dat is bij rijbewijzen voor groep 1 niet nodig als er sprake is van een aanvalsvrije periode van meer dan vijf jaar. In dat geval is een aantekening van een keurend arts (dat kan uw neuroloog of uw huisarts zijn) op de achterkant van de Eigen verklaring voldoende. In de andere gevallen zal het CBR bij uw Eigen verklaring een specialistisch rapport van een neuroloog willen hebben.

Specialistisch rapport neuroloog

Uw eigen neuroloog is mogelijk bereid om op uw verzoek een specialistisch rapport op te stellen volgens een door het CBR opgesteld rapportageformulier. Het is belangrijk dat uw arts in de rapportage feitelijke informatie geeft over uw epilepsie. Hij of zij is niet verplicht zo'n rapportage op te stellen en mag hier kosten voor in rekening brengen. Het rapportageformulier is te vinden op www.cbr.nl/voorartsen. Bij Rapportageformulieren specialisten staat het formulier 'Rapport Specialist Neuroloog Epileptische aanval(len)'. U kunt het ingevulde formulier samen met de Eigen Verklaring opsturen naar het CBR.

Als het CBR een Eigen verklaring krijgt zonder aantekening of specialistisch rapport dan stuurt het CBR u een brief dat u contact kunt opnemen met uw behandelend neuroloog voor het opstellen van een rapport. Wil uw neuroloog geen

rapport opstellen of wilt u dat zelf niet, dan kunt u het CBR bellen. Dan verwijst het CBR u naar een onafhankelijk neuroloog die een specialistisch rapport opmaakt. De kosten hiervoor zijn voor uw rekening. In 2015 is het basistarief € 79,03 exc. btw voor een keuring van een half uur. Kijk voor meer informatie over de rijbewijskeuring op www.nza.nl onder veelgestelde vragen.

Het indienen van een rapportageformulier door een eigen neuroloog is alleen maar mogelijk in de Eigen verklaringsprocedure; niet bij een herkeuring of een vordering (zie pagina 15).

Beoordeling door CBR

Een medisch adviseur, een arts van het CBR, beoordeelt uw rijgeschiktheid op basis van de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog en bij meer dan vijf jaar aanvalsvrijheid op basis van de aantekening van de keurend arts op de Eigen verklaring. Het CBR hanteert daarbij de officiële eisen van de Regeling eisen geschiktheid 2000 voor groep 1 (zie de bijlage op pagina 20). Als u medisch geschikt bent, mag u uw rijexamen afleggen. De examinerator weet meestal niet dat u epilepsie hebt. Als hij dat wel weet, dan heeft hij een afgeleid beroepsgeheim. Dat wil zeggen dat hij niet bevoegd is om met anderen over uw aandoening te praten. De medische stukken blijven in het archief van het CBR. Uw privacy is op die manier gewaarborgd.

Rijlessen en examen

U kunt nu rijlessen nemen en als u voor uw rijexamen bent geslaagd, stuurt het CBR de Verklaring van rijvaardigheid en de Verklaring van geschiktheid digitaal door naar het Centraal Rijbewijzen- en Bromfietscertificatenregister (CRB). De Verklaring van rijvaardigheid is drie jaar geldig. De Verklaring van geschiktheid kan gedurende een jaar worden ingewisseld voor een rijbewijs. Enkele dagen na het examen kunt u tegen betaling en inlevering van een pasfoto bij het gemeentehuis in uw woonplaats uw rijbewijs aanvragen.

Voorwaarden bij de Verklaring van geschiktheid

Bij toekenning van de Verklaring van geschiktheid gelden de volgende voorwaarden:

- Zolang u medicijnen tegen epilepsie gebruikt, moet u onder regelmatige (neurologische) controle blijven (minimaal één keer per jaar). Ook moet u zich houden aan de gegeven adviezen, met name over medicijngebruik.
- Krijgt u toch een aanval, dan mag u niet langer auto- of motorrijden en moet u contact opnemen met uw neuroloog.
- Bij wijziging van uw medicatie moet u met uw neuroloog overleggen of er gevolgen zijn voor deelname aan het gemotoriseerde verkeer. Zo ja, vraag hem of haar hoe lang u niet mag rijden. Kijk ook bij 'Rijden en medicijnen tegen epilepsie' op pagina 13.

Code 105 en beroepsmatig rijden

Als u medisch geschikt bent en geslaagd bent voor het rijexamen, krijgt u een rijbewijs waar de code 105 op staat. Dit geldt als u alleen epilepsie hebt en geen andere aandoening die de rijgeschiktheid beïnvloedt. De vermelding van code 105 op het rijbewijs betekent dat het rijbewijs geschikt is voor privégebruik en beroepsmatig vervoer. Daarnaast geldt het advies om de eerste twee jaar niet meer te rijden dan gemiddeld vier uur per dag, tot een maximum van 28 uur per week. Deze 28 uur mogen de eerste twee jaar na de wettelijke aanvalsvrije periode naar eigen inzicht over de week verdeeld worden. Er wordt dus een groot beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de bestuurder.

De neuroloog kan u hierover voorlichten. Met code 105 bent u niet geschikt om 'beroepsmatig personen te vervoeren (bus, taxi) of het onder toezicht doen besturen door derden (autorijles geven)'.
Hebt u behalve epilepsie ook een andere aandoening die de rijgeschiktheid kan beïnvloeden dan krijgt u geen code 105, maar dan kunnen de codes 100 en 101 op u van toepassing zijn (zie pagina 19).

Termijnen geldigheidsduur

Bij epileptische aanval(len) geeft het CBR bij gebleken geschiktheid een Verklaring van geschiktheid af voor de categorieën A, T (per 1 juli 2015), B en BE, met een beperkte geldigheidsduur: eerst voor een periode van twee jaar, daarna (bij blijvende aanvalsvrijheid) voor drie jaar en dan onbeperkt. Het rijbewijs dat u krijgt, is geldig tot en met de datum die het CBR op de Verklaring van geschiktheid heeft aangegeven. Wanneer de geldigheidsduur van uw rijbewijs beperkt is, adviseert het CBR om tijdig, vier maanden voor het verstrijken van de geldigheidsduur, opnieuw een Eigen verklaring in te vullen. Bent u minder dan vijf jaar aanvalsvrij dan moet u een specialistisch rapport van een neuroloog meesturen. Bent u meer dan vijf jaar aanvalsvrij dan is een aantekening door een keurend arts (uw neuroloog of huisarts) voldoende op de achterkant van uw Eigen verklaring.

Het CBR streeft ernaar om alle aanvragen zo snel mogelijk af te handelen, met een maximumtermijn van vier maanden. Voor een nieuw rijbewijs bent u de gebruikelijke kosten verschuldigd.

U wilt uw kleine rijbewijs halen en hebt epileptische aanval(len) gehad. In het kort geldt:

- Koop voordat u rijlessen neemt een Eigen verklaring, vul hem in.
- Bent u meer dan vijf jaar aanvalsvrij, dan volstaat een aantekening van een keurend arts op de Eigen verklaring. Stuur deze op naar het CBR.
- Bent u minder dan vijf jaar aanvalsvrij, vraag dan of uw eigen neuroloog bereid is een rapport op te stellen volgens het CBR-rapportageformulier. Stuur de Eigen verklaring en het rapport van de eigen neuroloog naar het CBR.
- Als het CBR een Eigen verklaring ontvangt zonder aantekening of rapport, stuurt het CBR u een brief met de mededeling dat u aan uw neuroloog kunt vragen om een rapportage op te stellen. Als hij/zij of u dit niet wilt, kunt u het CBR bellen. Het CBR wijst dan een onafhankelijk neuroloog aan voor een medische keuring.
- Op basis van de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog of de aantekening van de keurend arts kent de medisch adviseur van het CBR een geschiktheidstermijn toe op basis van de Regeling eisen geschiktheid 2000 (zie de bijlage op pagina 20).
- Neem rijlessen en doe rijexamen.
- Als u geslaagd bent voor uw rijexamen, stuurt het CBR de Verklaring van rijvaardigheid en de Verklaring van rijgeschiktheid naar het Centraal Rijbewijzen- en Bromfietscertificatenregister (CRB). U kunt uw rijbewijs aanvragen bij de gemeente.
- Houd de termijn van geschiktheid in de gaten en stuur vier maanden voor het verlopen ervan weer een Eigen verklaring in. Als u nog geen vijf jaar aanvalsvrij bent met een rapport van uw neuroloog als die hiertoe bereid is. Anders wijst het CBR een onafhankelijk neuroloog aan. Bent u meer dan vijf jaar aanvalsvrij dan kunt u volstaan met een aantekening door een keurend arts op uw Eigen verklaring.

Niet eens met beslissing: rechtsmiddelen

Het kan voorkomen dat het CBR besluit dat u niet geschikt bent om aan het gemotoriseerde verkeer deel te nemen. Het CBR weigert u dan de Verklaring van geschiktheid. Wanneer u het niet eens bent met de beslissing van het CBR dat u geen Verklaring van geschiktheid krijgt of alleen een Verklaring van geschiktheid voor een beperkte termijn, kunt u gebruikmaken van rechtsmiddelen. In de voetnoot bij het schriftelijke besluit dat u van het CBR ontvangt, kunt u daarover lezen. Ook kunt u er meer over lezen in de paragraaf over rechtsmiddelen op pagina 15.

Al een klein rijbewijs en dan epileptische aanval(len) (groep 1: A1, A2, A, B en BE en per 1 juli 2015 T)

Rijbewijzen zijn gewoonlijk tien jaar geldig. Vernieuwen van het rijbewijs is normaal gesproken tot uw vijfenzeventigste een administratieve kwestie. In het verleden hebt u uw rijexamen gehaald en daarmee hebt u aangetoond dat u rijvaardig bent. Ook hebt u toen aangetoond dat u medisch geschikt (rijgeschikt) bent om te rijden. Als er niets aan uw medische situatie verandert, kunt u tot uw vijfenzeventigste eenvoudig uw rijbewijs laten vernieuwen. Hebt u één of meer epileptische aanvallen gehad dan ligt het anders.

Overleg met uw neuroloog

In de wet zijn regels opgenomen over auto- en motorrijden en epileptische aanval(len). Iedere burger wordt geacht de wet te kennen. Als u één of meer epileptische aanval(len) hebt gehad, is het verstandig de regels door te lezen en met uw neuroloog te bespreken welke regels voor u gelden (zie de bijlage op pagina 20). De algemene regel is dat mensen met één epileptische aanval een half jaar en mensen met meerdere epileptische aanvallen een jaar aanvalsvrij moeten zijn, voordat zij weer mogen auto- of motorrijden. Als u in deze periode wel rijdt, bent u strafbaar. Welke regel op u van toepassing is, is afhankelijk van een aantal factoren, zoals het type aanval en de kans op herhaling van een aanval binnen een bepaalde tijd. Per 1 juli 2015 gelden de wettelijke regels ook voor het rijden met een trekker.

Melden bij het CBR

Vlak voor het aflopen van de wettelijke periode waarin u niet mag rijden, kunt u uw epileptische aanval(len) melden bij het CBR. Wettelijk bent u niet verplicht uw epileptische aanval(len) bij het CBR te melden. Meldt u het niet dan gaat u niet zonder meer vrijuit als u betrokken raakt bij een ongeluk. Al bij het eerste vermoeden van epilepsie kunt u strafbaar zijn wegens onverantwoordelijk verkeersgedrag, wanneer u op eigen gezag blijft auto- of motorrijden. Tenslotte is iemand die een ongeluk veroorzaakt door langdurig slaapgebrek of overmatig alcoholgebruik ook strafbaar. Ook de verzekeringsmaatschappij kan moeilijk doen als er sprake is van een ongeluk en een vermoeden van epilepsie. De verzekeraar kan weigeren de schade te vergoeden. U bent dan zelf aansprakelijk voor de geleden materiële en letselschade van uzelf en de tegenpartij. Ook kan het voorkomen dat uw verzekeraar de schade wel vergoedt, maar deze vervolgens op u verhaalt. Controleer daarom hoe het bij uw verzekering geregeld is. In de praktijk blijkt dat de meeste verzekeraars mensen met epilepsie accepteren als ze door het CBR rijgeschikt zijn verklaard.

Eigen verklaring

Mensen met een rijbewijs denken vaak dat zij bij een verandering in de gezondheidstoestand opnieuw rijexamen moeten doen. Dat is niet waar. Het gaat namelijk niet om uw rijvaardigheid maar om uw rijgeschiktheid. Als u besluit uw epileptische aanval(len) te melden bij het CBR, dan doet u dat door het invullen van een Eigen verklaring. Op het formulier Eigen verklaring geeft u aan dat het gaat om een gewijzigde gezondheidstoestand en daaronder geeft u de categorieën rijbewijzen aan waarvoor u een Verklaring van geschiktheid aanvraagt. Bij epileptische aanval(len) beantwoordt u vraag 1 van de Eigen verklaring met 'ja'. Is er behalve de epileptische aanval(len) ook sprake van een andere neurologische aandoening dan beantwoordt u ook vraag 3 met 'ja'. De overige vragen in de Eigen verklaring moet u eveneens naar waarheid invullen. Als u de vragen namelijk niet eerlijk beantwoordt, bent u strafbaar en loopt u kans dat de verzekering niets vergoedt als u een ongeluk krijgt. Ook als het niet uw schuld was.

Het formulier Eigen verklaring is te koop op het gemeentehuis en bij het CBR. De Eigen verklaring kost € 27,80 (tarief 2015) maar sommige gemeenten rekenen extra administratiekosten. U kunt de Eigen verklaring ook met uw DigiD aanvragen via mijn.cbr.nl. Er zijn dan geen extra administratiekosten. U kunt dit het beste doen vlak voor het verstrijken van de wettelijke termijn waarin u niet mag rijden. Het CBR streeft ernaar om alle aanvragen van een Verklaring van geschiktheid zo spoedig mogelijk af te handelen, met een maximumtermijn van vier maanden.

Aantekening of specialistisch rapport?

Bij epileptische aanval(len) heeft het CBR een specialistisch medisch rapport nodig om te kunnen beoordelen of u rijgeschikt bent. Dat is bij rijbewijzen voor groep 1 niet nodig als er sprake is van een aanvalsvrije periode van meer dan vijf jaar. In dat geval is een aantekening van een keurend arts (dat kan uw neuroloog of huisarts zijn) op de achterkant van de Eigen verklaring voldoende. In de andere gevallen zal het CBR bij uw Eigen verklaring een specialistisch rapport van een neuroloog willen hebben.

Specialistisch rapport neuroloog

Uw eigen neuroloog is mogelijk bereid om op uw verzoek een specialistisch rapport op te stellen volgens een door het CBR opgesteld rapportageformulier. Het is belangrijk dat uw arts in zijn rapportage feitelijke informatie geeft over uw epilepsie. Hij of zij is niet verplicht zo'n rapportage op te stellen en mag hier kosten voor in rekening brengen. Het rapportageformulier is te vinden op www.cbr.nl/voorartsen. Bij Rapportageformulieren specialisten staat het formulier 'Rapport Specialist Neuroloog Epileptische aanval(len)'. U kunt het ingevulde formulier samen met de Eigen Verklaring opsturen naar het CBR.

Als het CBR een Eigen verklaring krijgt zonder aantekening of specialistisch rapport dan stuurt het CBR u een brief dat u contact kunt opnemen met uw behandelend neuroloog voor het opstellen van een rapport. Wil uw neuroloog geen rapport opstellen of wilt u dat zelf niet, dan kunt u het CBR bellen. Dan verwijst het CBR u naar een onafhankelijk neuroloog die een specialistisch rapport opmaakt. De kosten hiervoor zijn voor uw rekening. De Nederlandse Zorgautoriteit stelt de maximumtarieven hiervoor vast. In 2015 is het basistarief € 79,03 exc. btw voor een keuring van een half uur. Kijk voor meer informatie over de rijbewijskeuring op www.nza.nl onder veelgestelde vragen. Het indienen van een rapportageformulier door een eigen neuroloog is alleen maar mogelijk in de Eigen verklaringsprocedure; niet bij een herkeuring of een vordering (zie pagina 15).

Beoordeling door CBR

Een medisch adviseur, een arts van het CBR, beoordeelt uw rijgeschiktheid op basis van de Eigen verklaring en het rapport van een neuroloog en bij meer dan vijf jaar aanvalsvrijheid op basis van de aantekening van een keurend arts op de Eigen verklaring. Het CBR hanteert daarbij de officiële eisen van de Regeling eisen geschiktheid 2000 voor groep 1 (zie de bijlage op pagina 20).

Geschied

Als u wordt goedgekeurd, krijgt u een Verklaring van geschiktheid die u kunt omwisselen bij de gemeente voor een rijbewijs. Het CBR stuurt de Verklaring van geschiktheid digitaal door naar het Centraal Rijbewijzen- en Bromfietscertificatenregister (CRB). Tegen inlevering van uw oude rijbewijs, inlevering van een pasfoto en betaling bij het gemeentehuis in uw woonplaats kunt u uw rijbewijs aanvragen.

Voorwaarden Verklaring van geschiktheid

Bij toekenning van de Verklaring van geschiktheid gelden de volgende voorwaarden:

- Zolang u medicijnen tegen epilepsie gebruikt, moet u onder regelmatige (neurologische) controle blijven (minimaal één keer per jaar). Ook moet u zich houden aan de gegeven adviezen, met name over medicijngebruik.
- Krijgt u toch een aanval, dan mag u niet langer auto- of motorrijden en moet u contact opnemen met uw neuroloog.
- Bij wijziging van uw medicatie moet u met uw neuroloog overleggen of er gevolgen zijn voor deelname aan het gemotoriseerde verkeer. Zo ja, vraag hem of haar hoe lang u niet mag rijden. Kijk ook bij 'Rijden en medicijnen tegen epilepsie' op pagina 13.

Code 105 en beroepsmatig rijden

Hebt u alleen epilepsie en geen andere aandoening die de rijgeschiktheid beïnvloedt, dan heeft het rijbewijs dat na de medische keuring wordt toegekend, code 105. De vermelding van code 105 op het rijbewijs betekent dat het rijbewijs geschikt is voor privégebruik en beroepsmatig vervoer. Daarnaast geldt het advies om de eerste twee jaar niet meer te rijden dan gemiddeld vier uur per dag, tot een maximum van 28 uur per week. Deze 28 uur mogen, gedurende de eerste twee jaar na de wettelijke aanvalsvrije periode naar eigen inzicht over de week verdeeld worden. Er wordt dus een groot beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de bestuurder. De neuroloog kan u hierover voorlichten. Met code 105 bent u niet geschikt om beroepsmatig personen te vervoeren (bus, taxi) of het onder toezicht doen besturen door derden (autorijles geven). Hebt u behalve epilepsie ook een andere aandoening die de rijgeschiktheid kan beïnvloeden dan krijgt u geen code 105, maar dan kunnen de codes 100 en 101 op u van toepassing zijn (zie pagina 19).

Termijnen geldigheidsduur

Bij epilepsie geeft het CBR bij gebleken geschiktheid een Verklaring van geschiktheid af met een beperkte geldigheidsduur: eerst voor een periode van twee jaar, daarna (bij blijvende aanvalsvrijheid) voor drie jaar en dan onbeperkt. Het rijbewijs dat u krijgt, is geldig tot en met de datum die het CBR op de Verklaring van geschiktheid heeft aangegeven. Wanneer de geldigheidsduur van uw rijbewijs beperkt is, adviseert het CBR om tijdig, vier maanden voor het verstrijken van de geldigheidsduur, opnieuw een Eigen verklaring in te vullen. Bent u meer dan vijf jaar

aanvalsvrij dan is een aantekening door een keurend arts voldoende op uw Eigen verklaring. Bent u minder dan vijf jaar aanvalsvrij dan moet u een specialistisch rapport van een neuroloog meesturen. Het CBR streeft ernaar om alle aanvragen zo snel mogelijk af te handelen, met een maximumtermijn van vier maanden. Voor een nieuw rijbewijs bent u de gebruikelijke kosten verschuldigd.

U hebt uw kleine rijbewijs, krijgt epileptische aanval(len). In het kort geldt:

- Lees de regels die over epileptische aanval(len) en rijden in de wet staan (zie de bijlage op pagina 20).
- Overleg met uw neuroloog hoe lang u volgens de wet aanvalsvrij moet zijn voordat u weer mag rijden.
- Koop tegen de tijd dat u volgens de wet weer mag rijden een Eigen verklaring en vul deze in.
- Bent u meer dan vijf jaar aanvalsvrij, dan volstaat een aantekening van een keurend arts op de Eigen verklaring. Stuur deze op naar het CBR.
- Bent u minder dan vijf jaar aanvalsvrij, vraag dan of uw eigen neuroloog bereid is een rapport op te stellen volgens het CBR-rapportageformulier. Stuur de Eigen verklaring en het rapport van de eigen neuroloog naar het CBR.
- Als het CBR een Eigen verklaring ontvangt zonder aantekening of rapport, stuurt het CBR u een brief met de mededeling dat u aan uw neuroloog kunt vragen om een rapportage op te stellen. Als hij/zij of u dit niet wilt, kunt u het CBR bellen. Het CBR wijst dan een onafhankelijk neuroloog aan voor een medische keuring.
- Op basis van de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog of de aantekening van de keurend arts kent de medisch adviseur van het CBR een geschiktheidstermijn toe.
- Houd de termijn van geschiktheid in de gaten en stuur vier maanden voor het verlopen ervan weer een Eigen verklaring in met een rapport van een neuroloog of een aantekening van een keurend arts (afhankelijk of u minder of meer dan vijf jaar aanvalsvrij bent).

Niet eens met beslissing: rechtsmiddelen

Het kan voorkomen dat het CBR besluit dat u niet geschikt bent om aan het gemotoriseerde verkeer deel te nemen. Het CBR weigert u dan de Verklaring van geschiktheid. Wanneer u het niet eens bent met de beslissing van de medisch adviseur van het CBR dat u geen Verklaring van geschiktheid krijgt of alleen een Verklaring van geschiktheid voor een beperkte termijn, kunt u gebruikmaken van rechtsmiddelen. In de voetnoot bij het schriftelijke besluit dat u van het CBR ontvangt, leest u daarover. Ook kunt u er meer over lezen in de paragraaf over rechtsmiddelen op pagina 15.

Al een groot rijbewijs en dan epileptische aanval(len) (groep 2: C, C1, CE, C1E, D, D1, DE en D1E)

In de wet zijn regels opgenomen over het rijden met een bus of vrachtwagen en epileptische aanval(len). Iedere burger wordt geacht de wet te kennen.

Strengere regels

Voor een groot rijbewijs zijn de regels strenger dan voor het kleine rijbewijs. Als iemand één aanval heeft gehad en geen medicijnen tegen epilepsie slikt, moet hij vijf jaar aanvalsvrij zijn voor hij weer mag rijden. Onder bepaalde voorwaarden kan iemand na twee jaar goedgekeurd worden. Als iemand meerdere aanvallen heeft gehad en tien jaar aanvalsvrij is en in die tijd geen medicijnen tegen epilepsie heeft geslikt, mag hij weer rijden. Onder bepaalde voorwaarden kan iemand na vijf jaar aanvalsvrijheid goedgekeurd worden. In de Regeling eisen geschiktheid 2000 staan de regels en voorwaarden (zie de bijlage op pagina 20). Bespreek met uw neuroloog welke regels voor u gelden.

Melden bij het CBR

Vlak voor het aflopen van de wettelijke periode waarin u niet mag rijden, kunt u uw epileptische aanval(len) melden bij het CBR. Wettelijk bent u niet verplicht uw epileptische aanval(len) bij het CBR te melden. Meldt u uw aanval(len) niet dan gaat u niet zonder meer vrijuit als u betrokken raakt bij een ongeluk. Al bij het eerste vermoeden van epilepsie kunt u strafbaar zijn wegens onverantwoordelijk verkeersgedrag, wanneer u op eigen gezag blijft rijden. Tenslotte is iemand die een ongeluk veroorzaakt door langdurig slaapgebrek of overmatig alcoholgebruik ook strafbaar. Ook de verzekeringsmaatschappij kan moeilijk doen als er sprake is van een ongeluk en een vermoeden van epilepsie. Houdt u er ook rekening mee dat alle chauffeurs met een groot rijbewijs sinds 19 januari 2013 het vrachtwagen- en/of busrijbewijs elke vijf jaar moeten laten vernieuwen. Daar hoort altijd een kleine keuring bij. Dit is de keuring via een geregistreerd bedrijfsarts voor mensen jonger dan 75 jaar.

Eigen verklaring

Het melden van uw epileptische aanval(len) bij het CBR, doet u door het invullen van een Eigen verklaring. Het formulier Eigen verklaring is te koop op het gemeentehuis en bij het CBR. De Eigen verklaring kost € 27,80 (tarief 2015) maar sommige gemeenten rekenen extra administratiekosten. U kunt de Eigen verklaring ook met uw DigiD aanvragen via mijn.cbr.nl. Er zijn dan geen extra administratiekosten. U kunt dit het beste doen vlak voor het verstrijken van de wettelijke termijn waarin u niet mag rijden.

Op het formulier Eigen verklaring geeft u aan dat het gaat om een gewijzigde gezondheidstoestand en daaronder geeft u de categorieën rijbewijzen aan waarvoor u een Verklaring van geschiktheid aanvraagt. Bij epileptische aanval(len) beantwoordt u vraag 1 van de Eigen verklaring altijd met 'ja'. Is er behalve de epileptische aanval(len) ook sprake van een andere neurologische aandoening dan beantwoordt u ook vraag 3 met 'ja'. De overige vragen in de Eigen verklaring moet u eveneens naar waarheid invullen. Als u de vragen namelijk niet eerlijk beantwoordt, bent u strafbaar en loopt u kans dat de verzekering niets vergoedt als u een ongeluk krijgt. Ook als het niet uw schuld was. Het CBR streeft ernaar om alle aanvragen van een Verklaring van geschiktheid zo spoedig mogelijk af te handelen, met een maximumtermijn van vier maanden.

Specialistisch rapport neuroloog

Bij epileptische aanval(len) heeft het CBR een specialistisch medisch rapport nodig om voor rijbewijzen voor groep 2 te kunnen beoordelen of u rijgeschikt bent. Uw eigen neuroloog is mogelijk bereid om op uw verzoek een specialistisch rapport op te stellen volgens een door het CBR opgesteld rapportageformulier. Het is belangrijk dat uw arts in zijn rapportage feitelijke informatie geeft over uw epilepsie. Hij of zij is niet verplicht zo'n rapportage op te stellen en mag hier kosten voor in rekening brengen. Het rapportageformulier is te vinden op www.cbr.nl/voorartsen. Bij Rapportageformulieren specialisten staat het formulier 'Rapport Specialist Neuroloog Epileptische aanval(len)'. U kunt het ingevulde formulier samen met de Eigen Verklaring opsturen naar het CBR.

Als het CBR een Eigen verklaring krijgt zonder specialistisch rapport dan stuurt het CBR u een brief dat u contact kunt opnemen met uw behandelend neuroloog voor het opstellen van een rapport. Wil uw neuroloog geen rapport opstellen of mocht u dat zelf niet willen, dan kunt u het CBR bellen. Dan verwijst het CBR u naar een onafhankelijk neuroloog die een specialistisch rapport opmaakt. De kosten hiervoor zijn voor uw rekening. De Nederlandse Zorgautoriteit stelt de maximumtarieven hiervoor vast. In 2015 is het basistarief € 79,03 exc. btw voor een keuring van een half uur. Kijk voor meer informatie over de rijbewijskeuring op www.nza.nl onder veelgestelde vragen.

Beoordeling door CBR

Een medisch adviseur, een arts van het CBR, beoordeelt uw rijgeschiktheid op basis van de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog. Het CBR hanteert daarbij de officiële eisen van de Regeling eisen geschiktheid 2000 voor groep 2 (zie de bijlage op pagina 20).

Geschikt

Als u wordt goedgekeurd, krijgt u een Verklaring van geschiktheid die u kunt omwisselen bij de gemeente voor een rijbewijs. Het CBR stuurt de Verklaring van geschiktheid digitaal door naar het Centraal Rijbewijzen- en Bromfietscertificatenregister (CRB). Tegen inlevering van uw oude rijbewijs, inlevering van een pasfoto en betaling bij het gemeentehuis in uw woonplaats kunt u uw rijbewijs aanvragen.

Anti-epilepticagebruik

Als u medicijnen tegen epileptische aanvallen gebruikt, mag u geen groot voertuig (bus of vrachtwagen) besturen.

Termijnen geldigheidsduur

Als u voldoet aan de regels van de Regeling kunt u geschikt verklaard worden voor een termijn van één jaar. Bij blijvende aanvalsvrijheid is de maximale geschiktheidstermijn vervolgens drie jaar, dan telkens vijf jaar. Wanneer de geldigheidsduur van uw rijbewijs beperkt is, adviseert het CBR om tijdig, vier maanden voor het verstrijken van de geldigheidsduur, opnieuw een Eigen verklaring in te vullen en een specialistisch rapport van een neuroloog toe te voegen.

U hebt uw grote rijbewijs, krijgt epileptische aanval(len). In het kort geldt:

- Lees de regels die over epileptische aanval(len) en rijden in de wet staan (zie de bijlage op pagina 18).
- Overleg met uw neuroloog hoe lang u volgens de wet aanvals- en medicijnvrij moet zijn voordat u weer mag rijden.
- Koop tegen de tijd dat u volgens de wet weer mag rijden een Eigen verklaring en vul deze in.
- Vraag of uw eigen neuroloog bereid is een rapport op te stellen volgens het CBR-rapportageformulier.
- Stuur de Eigen verklaring en het rapport van de eigen neuroloog naar het CBR. Als de neuroloog dit niet wil, stuurt u alleen de Eigen verklaring naar het CBR.
- Als het CBR een Eigen verklaring ontvangt zonder rapport stuurt het CBR u een brief met de mededeling dat u aan uw neuroloog kunt vragen om een rapportage op te stellen. Als hij/zij of u dit niet wilt, kunt u het CBR bellen. Het CBR wijst dan een onafhankelijk neuroloog aan voor een medische keuring.
- Op basis van de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog kent de medisch adviseur van het CBR een geschiktheidstermijn toe.
- Houd de termijn van geschiktheid in de gaten en stuur vier maanden voor het verlopen ervan weer een Eigen verklaring in met een rapport van een neuroloog.

Niet eens met beslissing: rechtsmiddelen

Het kan voorkomen dat het CBR besluit dat u niet geschikt bent om aan het gemotoriseerde verkeer deel te nemen. Het CBR weigert u dan de Verklaring van geschiktheid. Wanneer u het niet eens bent met de beslissing van de medisch adviseur van het CBR dat u geen Verklaring van geschiktheid krijgt of alleen een Verklaring van geschiktheid voor een beperkte termijn, kunt u gebruikmaken van rechtsmiddelen. In de voetnoot bij het schriftelijke besluit dat u van het CBR ontvangt, leest u daarover. Ook kunt u er meer over lezen in de paragraaf over rechtsmiddelen op pagina 15.

Rijden en medicijnen tegen epilepsie

Bepaalde medicijnen kunnen een negatieve invloed op de rijvaardigheid hebben. Toch wordt algemeen aangenomen dat langdurig en regelmatig gebruik van de meeste medicijnen tegen epilepsie bij een normale dosering niet tot aantoonbare sufheid of evenwichtsstoornissen leidt.

Rijden met anti-epileptica

In de Regeling eisen geschiktheid 2000 worden medicijnen tegen epilepsie ingedeeld in categorieën. Voor categorie III medicijnen geldt dat iemand deze een jaar moet slikken voordat hij/zij weer een motorvoertuig mag besturen. In bijna alle gevallen zal deze termijn samenvallen met de wettelijke termijn van één jaar die mensen met meerdere epileptische aanvallen aanvalsvrij moeten zijn, voordat ze weer mogen rijden. Tot categorie III horen de volgende anti-epileptica:

- fenytoïne (Diphantoïne®, Epanutin®),
- fenobarbital (Luminal®),
- primidon (Mysoline®),
- carbamazepine (Tegretol®), meer dan 600 mg per dag.

De andere anti-epileptica horen tot categorie II medicijnen waarvoor het advies geldt om tijdens de eerste week na start van slikken geen motorvoertuig te besturen. Bij epilepsie zal dit bijna altijd vallen binnen de wettelijke periode die iemand niet mag autorijden vanwege recente aanvallen. Overleg bij twijfel met uw behandelend arts. Op www.rijveiligmetmedicijnen.nl kunt u opzoeken of het veilig is om met medicijnen te rijden. Als u medicijnen tegen epileptische aanvallen gebruikt, mag u geen groot voertuig (bus of vrachtwagen) besturen.

Wijzigen en afbouwen

Voor het wijzigen of afbouwen van medicatie zijn regels opgenomen in de Regeling eisen geschiktheid 2000 (paragraaf 7.2.3 op pagina 22). Overleg bij wijzigingen van uw medicijnen altijd met uw behandelend neuroloog. Het komt erop neer dat het afhankelijk is van de aanvalsvrije periode welke termijn voor u geldt. Bent u twee jaar of meer aanvalsvrij dan mag u gewoon rijden tijdens het afbouwen van de medicijnen en de periode daarna. Bent u nog niet twee jaar aanvalsvrij dan mag u tijdens het afbouwen én drie maanden daarna niet autorijden. Als u tijdens het wijzigen of afbouwen een aanval krijgt dan mag u drie maanden niet autorijden, mits de medicatie meteen is aangepast. Als de medicatie niet direct is aangepast dan gelden de regels die gelden bij (een) eerste epileptische aanval(len).

Alcohol en anti-epileptica

Bij gebruik van anti-epileptica is de gevoeligheid voor alcohol groter en de werking ervan sterker. Hierdoor wordt u sneller dronken. Het besturen van gemotoriseerde voertuigen in combinatie met anti-epileptica en alcohol wordt daarom sterk afgeraden.

Overige informatie

De verzekering

Epilepsie kan consequenties hebben voor uw verzekering als u niet langer (medisch) geschikt bent. Dit kan zowel problemen opleveren als u met epilepsie betrokken raakt bij een ongeval, als bij het afsluiten van een verzekering. Uw motorvoertuig moet verzekerd zijn tegen Wettelijke Aansprakelijkheid (WA). Als u uw epilepsie niet gemeld hebt bij het CBR en u bent (mede)veroorzaker van een ongeval als gevolg van uw epilepsie dan kan de verzekeraar weigeren de schade te vergoeden. U bent dan zelf aansprakelijk voor de geleden materiële en letselschade van de tegenpartij. Ook kan het voorkomen dat uw verzekeraar de schade wel vergoedt, maar deze vervolgens op u verhaalt. Dit kan een belangrijke reden zijn om het eventueel optreden van epilepsie bij het CBR te melden.

Afsluiten motorrijtuigenverzekering

Elke verzekeraar zal het risico dat u voor de maatschappij betekent, beoordelen op grond van de informatie op het aanvraagformulier. De medische vragen dient u naar waarheid te beantwoorden. Of u geaccepteerd wordt, hangt sterk af van het oordeel van de medisch adviseur van de verzekeringsmaatschappij. Deze kan toestemming vragen om nadere inlichtingen in te winnen bij uw behandelend arts. Op grond van deze gegevens beslist de verzekeraar of uw aanvraag geaccepteerd wordt (eventueel met aangepaste premie en/of voorwaarden). In de praktijk blijkt dat de meeste verzekeraars mensen met epilepsie accepteren als ze door het CBR rijgeschikt zijn verklaard.

Correcte informatie

Een verzekeringsmaatschappij kan alleen de eventuele risico's van acceptatie inschatten als de verstrekte informatie correct en volledig is en u zich aan de regels houdt. Blijkt dat later niet het geval te zijn geweest, dan kan dat een eventuele uitkering bij schade in gevaar brengen. Als u epilepsie krijgt en uw verzekering loopt al, dan is een hoger risico bij autorijden aannemelijk. Soms bent u dan verplicht dit aan de verzekering te melden (afhankelijk van de verzekeringsmaatschappij).

Polisvoorwaarden

De Algemene Voorwaarden van verzekeringsmaatschappijen kunnen sterk uiteen lopen. Lees uw polis hierop na. In sommige polissen staat een uitsluiting voor de omstandigheid dat iemand niet meer (rij)geschikt is. Treft u hierover niets aan, dan wil dat nog niet zeggen dat u vrijuit gaat bij een ongeval als gevolg van epilepsie. Het verdient aanbeveling om altijd een Verklaring van geschiktheid van het CBR te kunnen overleggen. Anders bestaat de kans dat casco schade door een epileptische aanval niet wordt vergoed. Ook kan een eventuele WA-schade op u worden verhaald. De verzekeraar moet overigens wel kunnen bewijzen dat iemand een epileptische aanval heeft gehad en dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen deze aanval en het ongeval.

Rechtsmiddelen

Het kan voorkomen dat het CBR besluit dat u niet geschikt bent om aan het gemotoriseerde verkeer deel te nemen. Het CBR weigert u dan de Verklaring van geschiktheid. Wanneer u het niet eens bent met de beslissing van de medisch adviseur van het CBR dat u geen Verklaring van geschiktheid krijgt of alleen een Verklaring van geschiktheid voor een beperkte termijn, kunt u gebruikmaken van de u 'ten dienste staande rechtsmiddelen'. In de voetnoot bij het schriftelijke besluit van het CBR kunt u daarover lezen. Wanneer u twijfelt aan de gestelde diagnose of de inhoud van de medische informatie die het CBR bij het besluit heeft gebruikt, hebt u het recht een herkeuring aan te vragen. Overleg echter eerst met uw behandelend arts voor u een herkeuring aanvraagt. U dient het CBR binnen vier weken na ontvangst van de besluitbrief te verzoeken één of meer artsen aan te wijzen voor een herkeuring. U moet die herkeuring zelf betalen. U vraagt een herkeuring aan door een schriftelijk verzoek in te dienen bij de afdeling Herkeuringen van het CBR (adresgegevens op pagina 19).

Wanneer u denkt dat het CBR de huidige eisen aan de geschiktheid verkeerd heeft uitgelegd of toegepast, dan kunt u op grond van de Algemene Wet Bestuursrecht ook bezwaar aantekenen tegen het besluit. U moet dan binnen zes weken na ontvangst van de besluitbrief een brief met daarin de gronden van uw bezwaar sturen aan de afdeling Bezwaar en Beroep van het CBR (adresgegevens op pagina 19). Op uw bezwaar krijgt u van het CBR uiteindelijk een beslissing, die u aan de rechter kunt voorleggen. U kunt niet tegelijk een herkeuring én een bezwaarschrift indienen.

Vorderingsprocedure

Epilepsie is een indicatie om te twifelen aan de rijgeschiktheid van een bestuurder. Op dat moment is de verkeersveiligheid in het geding en kan een zogenoemde vorderingsprocedure worden gestart. Deze procedure wordt in gang gezet doordat de politie, de officier van justitie of de behandelend arts melding maakt bij het CBR van het vermoeden, dat de houder van een rijbewijs niet meer voldoet aan de eisen voor rijgeschiktheid. Overigens zal een behandelend arts slechts bij uiterste noodzaak overgaan tot een dergelijke schending van het beroepsgeheim. Een arts dient dit altijd eerst met de betrokkene te bespreken.

Het vervolg van de vorderingsprocedure is afhankelijk van de gemelde feiten. Naar aanleiding van een melding kan de afdeling Vorderingen van het CBR een medisch onderzoek in laten stellen ('vorderen') naar uw rijgeschiktheid. Meewerken aan het onderzoek is verplicht, maar aan zo'n opgelegd eerste medische onderzoek zijn geen kosten voor u verbonden. Bij weigering wordt het rijbewijs automatisch ongeldig verklaard. Ook wanneer uit het onderzoek blijkt dat u niet geschikt bent om motorvoertuigen te besturen, zal het CBR het rijbewijs ongeldig verklaren. Als u het niet eens bent met het besluit van de afdeling Vorderingen kunt u binnen zes weken een bezwaarschrift indienen. Daarop zult u uiteindelijk weer een beslissing van het CBR ontvangen. Voor meer informatie over de vorderingsprocedure verwijzen wij u naar de website van het CBR. Kijk onder www.cbr.nl, 'vorderingsprocedure'.

Veelgestelde vragen

Wat is het verschil tussen rijvaardig en rijgeschikt?

Uw rijbewijs is het bewijs dat u rijvaardig bent: u hebt op het rijexamen aangetoond dat u een brom- of motorvoertuig kunt besturen. Dit bewijs van uw rijvaardigheid is in principe levenslang geldig. Rijgeschikt betekent dat u lichamelijk en geestelijk geschikt bent om veilig in een motorvoertuig te rijden.

Mag ik met epileptische aanvallen een fiets of bromfiets besturen?

Er bestaat geen wetgeving over de rijgeschiktheid voor langzaam rijdend verkeer zoals fiets, bromfiets, scootmobiel of brommobiel. Dit wordt aan uw eigen inschatting overgelaten. Overleg bij twijfel met uw behandelend arts. Voor de brommer en brommobiel worden wel eisen gesteld aan de rijvaardigheid. Hebt u geen rijbewijs B, dan moet u in het bezit zijn van een rijbewijs AM. Kijk ook uw bromfietsverzekering na of er geen uitzonderingen worden gemaakt voor het rijden met epilepsie.

Moet ik mijn epileptische aanval(len) melden bij het CBR? (Kijk ook op pagina 6.)

Na het aflopen van de periode dat u wettelijk niet mag rijden, kunt u uw aanval(len) melden bij het CBR. U bent dit wettelijk niet verplicht maar u kunt in problemen komen als er onverhoopt een ongeluk gebeurt en u zonder toestemming rijdt. U hebt hierin uw eigen verantwoordelijkheid. Het Epilepsiefonds en de Epilepsie Vereniging Nederland realiseren zich dat aan het melden kosten verbonden zijn. Toch adviseren zij u uw epileptische aanval(len) te melden bij het CBR, zodat u volledig juridisch en verzekeringstechnisch gedekt bent bij een ongeval.

Ik heb epileptische aanvallen gehad en ik wil mijn kleine rijbewijs halen. Wat moet ik doen? (Kijk ook op pagina 3.)

Om in aanmerking te komen voor een rijbewijs hebt u twee 'verklaringen' nodig. De Verklaring van rijvaardigheid krijgt u als u slaagt voor uw rijexamen. De Verklaring van rijgeschiktheid vraagt u met een speciaal formulier, de Eigen verklaring, aan bij het CBR. De Eigen verklaring is te koop bij het CBR, bij de gemeente waar u woont of bij de rijsschoolhouder. U kunt hem ook aanvragen met uw DigiD via mijn.cbr.nl.

Als u epileptische aanvallen hebt gehad, is het verstandig om uw rijgeschiktheid te laten beoordelen vóórdat u rijlessen gaat nemen. U kunt de Eigen verklaring opsturen naar het CBR, ook als uw behandelend neuroloog van mening is dat u goedgekeurd zult worden. Als u meer dan vijf jaar aanvalsvrij bent, voldoet een aantekening op de achterkant van de Eigen verklaring van de keurend arts. Bent u minder dan vijf jaar aanvalsvrij dan heeft het CBR een specialistisch rapport nodig van een neuroloog. U kunt uw neuroloog vragen om een rapport op te stellen volgens een speciaal rapportageformulier van het CBR. Dat is te downloaden van www.cbr.nl/voorartsen. Uw neuroloog hoeft dit niet te doen en kan hiervoor kosten in rekening brengen. U stuurt de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog naar het CBR. Wil uw neuroloog geen rapport opstellen, dan stuurt u alleen de ingevulde Eigen verklaring op naar het CBR. Als het CBR alleen een Eigen verklaring ontvangt, stuurt het CBR eerst nog een brief om aan te geven dat u aan uw neuroloog kunt vragen om een rapport. Als hij niet wil meewerken of als u niet wil dat uw neuroloog dit rapport voor u opstelt, kunt u het CBR opbellen. Het CBR wijst dan een onafhankelijk neuroloog aan voor een keuring. De kosten zijn voor uw rekening. Een medisch adviseur, een arts van het CBR, beoordeelt op basis van uw Eigen

verklaring en het rapport van de neuroloog of de aantekening op de Eigen verklaring of u rijgeschikt bent. Bent u goedgekeurd, dan kunt u rijlessen nemen.

Als u uw rijbewijs haalt, krijgt u een rijbewijs met beperkte geldigheidsduur en met de zogenaamde code 105. Dit wil zeggen dat het rijbewijs alleen geldt voor privégebruik en beroepsmatig vervoer. Daarnaast geldt het advies om niet meer te rijden dan gemiddeld 4 uur per dag, tot een maximum van 28 uur per week. Deze 28 uur mogen, gedurende de eerste twee jaar na de wettelijke aanvalsvrije periode naar eigen inzicht over de week verdeeld worden. Er wordt dus een groot beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de bestuurder.

Ik heb een klein rijbewijs en meerdere epileptische aanvallen (gehad). Wat moet ik doen? (Kijk ook op pagina 6.)

De algemene regel is dat mensen met meerdere epileptische aanvallen een jaar aanvalsvrij moeten zijn, voordat zij weer mogen auto- of motorrijden. Lees de Regeling geschiktheid 2000 en overleg met uw neuroloog welke aanvalsvrije periode op u van toepassing is. Na de aanvalsvrije periode bent u wettelijk niet verplicht uw epileptische aanval(len) te melden bij het CBR maar u kunt in de problemen raken als er onverhoopt een ongeluk gebeurt en u zonder toestemming rijdt. Als u besluit het te melden, kunt u een Eigen verklaring kopen bij het CBR of gemeentehuis of via mijn.cbr.nl. U kunt dit het beste doen tegen de tijd dat de periode die u volgens de wet aanvalsvrij moet zijn, verstrijkt. Op de Eigen verklaring geeft u aan dat het om epileptische aanval(len) gaat. Bent u meer dan vijf jaar aanvalsvrij dan kunt u volstaan met een aantekening van een keurend arts (dit kan uw neuroloog of huisarts zijn) op de achterkant van de Eigen verklaring. Bent u minder dan vijf jaar aanvalsvrij dat moet altijd een specialistisch rapport beschikbaar zijn. Vraag uw eigen neuroloog of hij/zij bereid is om een rapport op te stellen volgens een door het CBR opgesteld rapportageformulier. Dit formulier is te downloaden van www.cbr.nl/voorartsen. Uw neuroloog is hiertoe niet verplicht en kan hiervoor kosten in rekening brengen. U stuurt de Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog op naar het CBR. Is uw neuroloog niet bereid een rapport op te stellen, dan stuurt u alleen de ingevulde Eigen verklaring naar het CBR. Als het CBR alleen een Eigen verklaring ontvangt, stuurt het CBR eerst een brief met de mededeling dat u bij uw neuroloog kunt vragen om een rapportage. Mocht uw neuroloog niet willen meewerken of mocht u dit zelf niet willen, dan kunt u het CBR bellen. Het CBR wijst dan een onafhankelijk neuroloog aan voor een keuring. De kosten zijn voor uw rekening. Een arts van het CBR beoordeelt op basis van uw Eigen verklaring en het rapport van de neuroloog of de aantekening op de Eigen verklaring of u rijgeschikt bent. Hoewel u niet verplicht bent om de epilepsie te melden, vragen sommige verzekeringen een bewijs van het CBR dat u goedgekeurd bent om een motorvoertuig te besturen. Lees daarom uw polis zorgvuldig door. De eisen rijgeschiktheid zijn opgenomen in de bijlage op pagina 20.

Ik heb een klein rijbewijs en één epileptische aanval gehad. Wat zijn de regels? (Kijk ook op pagina 6.)

Na een eerste aanval is een aanvalsvrije periode van zes maanden vereist voor u weer mag rijden. In sommige gevallen kan deze termijn teruggebracht worden naar drie maanden. De voorwaarden staan in de Regeling eisen geschiktheid op pagina 20. Overleg met de neuroloog of dit geldt in uw situatie. De procedure voor het insturen van de eigen Verklaring en de beoordeling door het CBR verloopt hetzelfde als bij meerdere aanvallen.

Hoe zit het met beroepsmatig rijden?

Code 105 op uw rijbewijs wil zeggen dat u alleen privé en beroepsmatig mag autorijden. Daarnaast geldt het advies om de eerste twee jaar niet meer dan gemiddeld vier uur per dag, tot een maximum van 28 uur per week, te rijden. Deze 28 uur mogen, gedurende de eerste twee jaar na de wettelijke aanvalsvrije periode naar eigen inzicht over de week verdeeld worden. Er wordt dus een groot beroep gedaan op uw eigen verantwoordelijkheid. Met code 105 mag u beroepsmatig geen personen vervoeren, bijvoorbeeld in een taxi of bus, en bijvoorbeeld rijles geven.

Voor mensen met een groot rijbewijs (vrachtwagen en bus) geldt dat zij na één aanval twee jaar aanvalsvrij moeten zijn zonder medicijnen en zonder EEG-afwijkingen op een standaard-, slaaponthoudings- en slaap-EEG en geen afwijkingen op een recente MRI-scan. Heeft iemand meer aanvallen gehad dan dient hij vijf jaar aanvalsvrij te zijn, zonder medicijnen en zonder EEG-afwijkingen op een standaard-, slaaponthoudings- en slaap-EEG en geen afwijkingen op een recente MRI-scan. De eisen rijgeschiktheid zijn opgenomen in de bijlage op pagina 20. Kijk ook op pagina 10 voor een uitgebreide beschrijving.

Ik heb epilepsie maar was aanvalsvrij en reed wel auto. Nu heb ik toch een aanval gehad. Wat nu?

U mag voorlopig niet autorijden. Kijk welke regels op u van toepassing zijn (zie de bijlage op pagina 20) en overleg met uw neuroloog.

Ik ga mijn medicijnen afbouwen. Hoe zit het met mijn rijbewijs?

Overleg met uw neuroloog. Het is afhankelijk van de aanvalsvrije periode welke termijn voor u geldt. Bent u twee jaar of meer aanvalsvrij dan mag u gewoon rijden tijdens de afbouw van de medicijnen en de periode daarna. Bent u nog niet twee jaar aanvalsvrij dan mag u tijdens het afbouwen én drie maanden daarna niet autorijden.

Ik heb alleen in mijn slaap aanvallen. Hoe zit het met mijn rijbewijs?

Overleg met uw neuroloog. Voor iemand die vanaf de eerste aanval in de slaap, gedurende een jaar uitsluitend aanvallen in de slaap heeft, bestaat er onder bepaalde voorwaarden geschiktheid. Als u een Eigen verklaring hebt ingestuurd, wordt door deze door het CBR beoordeeld aan de hand van de regels in de Regeling eisen geschiktheid 2000 (zie de bijlage op pagina 20).

Ik heb epilepsie door een hersenaandoening. Wat zijn de consequenties voor mijn rijbewijs?

Het CBR beoordeelt volgens de regels die gelden bij epileptische aanvallen én de regels voor de hersenaandoening.

Adres en afdelingen CBR

CBR Hoofdkantoor

Sir Winston Churchillaan 297
Postbus 5301
2280 HH RIJSWIJK
tel 0900 0210 (10 cent per minuut)
www.cbr.nl

Aanvragen en indienen werkgeversverklaring voor code 101*

CBR, divisie Rijgeschiktheid
t.a.v. Dhr. R.A. Bredewoud
Postbus 3014
2280 GA RIJSWIJK

Aanvragen herkeuring

CBR
t.a.v. hoofd Medische Zaken
Afdeling Herkeuringen
Postbus 3014
2280 GA RIJSWIJK

Indienen bezwaarschrift

CBR
Afdeling Bezwaar en Beroep/EV
Postbus 5031
2280 HH RIJSWIJK

Rijbewijs.nl

Op deze plek krijgt u op een snelle en eenvoudige manier antwoord op uw vragen over rijbewijzen. De 'levenscyclus' van het Rijbewijs (Halen, Hebben, Houden) is de leidraad van de site. Rijbewijs.nl wordt verzorgd door RDW, CBR en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

www.cbr.nl

Op deze site kunt u veel informatie vinden onder het kopje Rijgeschiktheid, dan Eigen Verklaring, Medische beoordeling.

* Indien er sprake is van epilepsie en een andere aandoening die de rijgeschiktheid beïnvloedt, dan wordt code 100 opgelegd. Dit wil zeggen alleen privé-gebruik. Men kan dan in aanmerking komen voor code 101 (maximaal vier uur beroepsmatig vervoer per dag) door het insturen van een werkgeversverklaring.

Bijlage: Regeling eisen geschiktheid 2000

Hieronder staat de wettekst van de Regeling eisen geschiktheid 2000. Deze is gebaseerd op de wijzigingen zoals gepubliceerd in de Staatscourant nr 7333 van 20 maart 2015. Wetteksten kunnen in de loop van de tijd veranderen. Op wetten.overheid.nl vindt u altijd de meest actuele tekst van de Regeling eisen geschiktheid 2000. Zoek in 'titel' op 'eisen geschiktheid 2000'. De regels over epileptische aanval(len) staan onder 7.2. U kunt ook informeren bij de Epilepsie Infolijn, 0900 821 24 11.

7.2 Epileptische aanval(len)

Voor de normen in deze paragraaf gelden de volgende uitgangspunten:

- Rijbewijsbezitters die een epileptische aanval krijgen, zijn ongeschikt voor een onbeperkt rijbewijs.
- Geprovoceerde epileptische aanval of acuut symptomatische aanval: dit is een epileptische aanval die zich voordoet binnen 14 dagen na schedel- of hersenletsel, bij een koortsende ziekte, bij een metabole ontregeling, dan wel bij een andere identificeerbare causale en vermijdbare factor, zoals slaapdeprivatie.
- Sporadische epileptische aanval: dit is een epileptische aanval waarbij zich in de voorgeschiedenis één of meerdere epileptische aanvallen hebben voorgedaan met een interval tussen deze en de voorlaatste aanval van meer dan twee jaar.
- Meerdere aanvallen binnen 24 uur: worden beschouwd als een eenmalige aanval.

In geval van arterioveneuze malformaties, intracerebrale bloedingen, herseninfarcten en hersentumoren, met risico op epileptische aanvallen, gelden tevens de normen uit paragrafen 7.5 tot en met 7.6.4

Voor de beoordeling van de geschiktheid van personen met een epileptische aanval of meerdere epileptische aanvallen in de voorgeschiedenis is een specialistisch rapport, opgesteld door een neuroloog, vereist.

Uitzondering: personen die vijf jaar aanvalsvrij zijn, ongeacht anti-epileptische medicatie, volstaat voor groep 1 een aantekening van de keurend arts.

Aan het gebruik van een rijbewijs van groep 1 door personen met één of meerdere epileptische aanvallen in de voorgeschiedenis moeten vanwege een verhoogd risico op een verkeersongeval extra eisen worden gesteld. Personen die voldoen aan de hieronder gestelde eisen van groep 1, maar niet tevens voldoen aan de hieronder gestelde eisen van groep 2, zijn permanent ongeschikt voor beroepsmatig vervoer van personen of het onder toezicht doen besturen van derden.

7.2.1 Eerste epileptische aanval

- a. groep 1: Personen met een eerste epileptische aanval zijn ongeschikt voor rijbewijzen van groep 1 tot zes maanden na de aanval.

Een uitzondering kan worden gemaakt als is voldaan aan één van de onderstaande voorwaarden:

- een eerste niet-geprovoceerde epileptische aanval zonder 'epileptiforme afwijkingen' op het standaard EEG

(gemaakt na de aanval) en zonder voor epilepsie relevante afwijkingen op de MRI-scan van de hersenen: ongeschikt tot drie maanden na de aanval;

- een eerste geprovoceerde epileptische aanval: individueel door de neuroloog te beoordelen, maar ongeschikt tot tenminste drie maanden na de aanval, mede afhankelijk van de oorzaak van de aanval;
- een eerste epileptische aanval bij een progressief neurologische aandoening: individueel door de neuroloog te beoordelen, maar ongeschikt tot tenminste zes maanden na de aanval.

Na afloop van de aanvalsvrije periode kunnen personen, die voldoen aan bovenstaande voorwaarden, geschikt worden verklaard voor een termijn van twee jaar. Bij blijvende aanvalsvrijheid is de maximale geschiktheidstermijn vervolgens drie jaar en dan onbeperkt.

Personen die bij een eerste beoordeling door het CBR al drie jaar aanvalsvrij zijn, mogen op basis van een rapport van de neuroloog direct geschikt worden verklaard voor een termijn van drie jaar. Personen die vijf jaar of langer aanvalsvrij zijn op basis van een aantekening van de keurend arts voor onbeperkte tijd.

- b. groep 2: Personen met een eerste, al dan niet geprovoceerde, epileptische aanval zijn ongeschikt voor rijbewijzen van groep 2, tenzij zij vijf jaar lang aanvalsvrij zijn gebleven en gedurende die periode niet zijn behandeld met anti-epileptische medicatie.

Uitzondering kan – vanwege de erkende gunstige prognose – worden gemaakt voor personen die twee jaar lang aanvalsvrij zijn gebleven en gedurende die periode niet zijn behandeld met anti-epileptische medicatie. Zij kunnen geschikt worden verklaard als er geen voor epilepsie relevante afwijkingen op de MRI-scan van de hersenen, op een recent standaard EEG en op een recent EEG na partiële of gehele slaaponthouding zijn gevonden.

Na afloop van de aanvalsvrije periode kunnen personen, die voldoen aan bovenstaande voorwaarden, geschikt worden verklaard voor een termijn van één jaar. Bij blijvende aanvalsvrijheid is de maximale geschiktheidstermijn vervolgens drie jaar, dan telkens vijf jaar.

Personen die bij een eerste beoordeling door het CBR al tien jaar of langer aanvalsvrij zijn zonder gebruik van anti-epileptische medicatie, mogen op basis van een rapport van de neuroloog direct geschikt worden verklaard voor de maximale termijn van vijf jaar.

7.2.2 Meer dan één epileptische aanval

- a. groep 1: Personen met meer dan één epileptische aanval in de voorgeschiedenis zijn ongeschikt voor rijbewijzen van groep 1 tot een jaar na de laatste aanval.

Een uitzondering kan worden gemaakt als is voldaan aan één van de onderstaande voorwaarden:

- een sporadische epileptische aanval: ongeschikt gedurende zes maanden na de aanval;
- epileptische aanvallen bij een progressief neurologische aandoening: individueel door de neuroloog te beoordelen, maar ongeschikt tot ten minste een jaar na de laatste aanval;

- aanvallen in de slaap: als is gebleken dat gedurende een jaar na de eerste aanval tijdens de slaap uitsluitend aanvallen in de slaap zijn opgetreden (stabiel aanvalspatroon) bestaat er geschiktheid;
- myoclonieën en eenvoudig partiële aanvallen: als is gebleken dat gedurende drie maanden na de eerste myoclonie of eenvoudig partiële aanval alleen myoclonieën of eenvoudige partiële aanvallen zijn opgetreden die geen invloed hebben op de geschiktheid voor het besturen van motorrijtuigen (stabiel aanvalspatroon), bestaat er geschiktheid.

Na afloop van de aanvalsvrije periode of bij een stabiel aanvalspatroon kunnen personen, die voldoen aan bovenstaande voorwaarden, geschikt worden verklaard voor een termijn van twee jaar. Bij gelijkblijvende situatie is de maximale geschiktheidstermijn vervolgens drie jaar en dan onbeperkt.

Personen die bij een eerste beoordeling door het CBR al drie jaar aanvalsvrij zijn of een stabiel aanvalspatroon hebben, mogen op basis van een rapport van de neuroloog direct geschikt worden verklaard voor een termijn van drie jaar. Personen die vijf jaar of langer aanvalsvrij zijn, zijn op basis van een aantekening van de keurend arts geschikt voor onbeperkte tijd.

- b. groep 2: Personen met meer dan één epileptische aanval in de voorgeschiedenis zijn ongeschikt voor rijbewijzen van groep 2, tenzij zij tien jaar lang aanvalsvrij zijn gebleven en gedurende die periode niet zijn behandeld met anti-epileptische medicatie.

Een uitzondering kan – vanwege de erkend gunstige prognose – worden gemaakt voor personen die vijf jaar lang aanvalsvrij zijn gebleven en gedurende die periode niet zijn behandeld met anti-epileptische medicatie. Zij kunnen geschikt worden verklaard als er geen voor epilepsie relevante afwijkingen op de MRI-scan van de hersenen, op een recent standaard EEG en op een recent EEG na partiële of gehele slaaponthouding zijn gevonden.

Na afloop van de aanvalsvrije periode kunnen personen, die voldoen aan bovenstaande voorwaarden, geschikt worden verklaard voor een termijn van één jaar. Bij blijvende aanvalsvrijheid is de maximale geschiktheidstermijn vervolgens drie jaar, dan telkens vijf jaar.

Personen die bij een eerste beoordeling door het CBR al tien jaar of langer aanvalsvrij zijn zonder gebruik van anti-epileptische medicatie, mogen direct geschikt worden verklaard voor de maximale termijn van vijf jaar.

7.2.3 Wijziging of afbouw van anti-epileptische medicatie

Bij wijziging of afbouw van de anti-epileptische medicatie in overleg met of op advies van de behandelaar geldt voor bezitters van een groep 1 rijbewijs het volgende:

- bij afbouwen van de anti-epileptische medicatie na een aanvalsvrije periode van minder dan twee jaar, bestaat er ongeschiktheid gedurende de periode van afbouwen en drie maanden na het stoppen;
- bij afbouwen van de anti-epileptische medicatie na een aanvalsvrije periode van twee jaar of langer bestaat er geen ongeschiktheid, ook niet tijdens de afbouw;
- als zich tijdens wijziging of afbouw van de anti-epileptische medicatie een epileptische aanval voordoet bestaat er een ongeschiktheid van slechts drie maanden, mits de medicatie meteen is aangepast, anders gelden de reguliere aanvalsvrije perioden van paragraaf 7.2.1a en 7.2.2a.

Over epilepsie

In Nederland leven 120.000 mensen met epilepsie. Wat is het? Wie krijgt het? En is epilepsie te genezen?

In Nederland leven 120.000 mensen met epilepsie. Dit betekent dat ongeveer 1 op de 150 mensen epilepsie heeft. Epilepsie uit zich in aanvallen. Veel mensen weten weinig of niets van deze aandoening. Misschien hebben ze weleens meegemaakt dat iemand een aanval kreeg. De bekendste aanval is de tonisch-clonische aanval, ook wel insult, toeval of grote aanval genoemd. Maar er zijn nog veel andere soorten aanvallen.

In het algemeen geldt:

- Iedereen kan op elke leeftijd epilepsie krijgen.
- Epilepsie komt bij kinderen en ouderen het vaakst voor.
- Bij meer dan de helft van mensen met epilepsie is de oorzaak onbekend.
- Veel mensen met epilepsie kunnen door de juiste medicijnen aanvalsvrij worden. De omgeving merkt om die reden vaak niet eens dat iemand epilepsie heeft.
- Soms kan epilepsie overgaan, waarna soms de behandeling kan worden afgebouwd.
- In uitzonderlijke gevallen kan de bron van de epilepsie in de hersenen (de epileptische haard) operatief worden weggenomen.
- Er is geen verband tussen epilepsie en een verstandelijke beperking. Soms kan een hersenbeschadiging zowel epilepsie als een verstandelijke beperking veroorzaken.
- Epilepsie komt wel vaker voor bij mensen met een verstandelijke beperking.
- Epilepsie is niet besmettelijk.

Meer weten?

Het Epilepsiefonds geeft voorlichting over epilepsie in de vorm van (mondelijke) informatie en advies, ondersteund door een groot assortiment folders, brochures, boekjes en filmmateriaal. Daarnaast is veel informatie te vinden op www.epilepsie.nl. Bij het Epilepsiefonds kunt u voorlichtingsmateriaal bestellen. Wij gaan zorgvuldig om met ons geld. Daarom laten wij niet al ons materiaal drukken, maar u kunt veel van onze folders en brochures downloaden van onze website.

Epilepsie Infolijn 0900 821 24 11

U kunt de Epilepsie Infolijn voor uiteenlopende zaken bellen, of het nu gaat om algemene informatie over epilepsie of een persoonlijk gesprek. De Epilepsie Infolijn is bereikbaar van maandag tot en met vrijdag tussen 9.30 en 16.00 uur (10 cent per minuut).

Epilepsie Magazine

Wilt u meer weten over epilepsie en op de hoogte blijven van het laatste epilepsienieuws? Neem dan een abonnement op Epilepsie Magazine. Dit magazine verschijnt vier keer per jaar en bevat artikelen over wetenschappelijk onderzoek, ervaringsverhalen van mensen met epilepsie en hun omgeving, medische achtergrondinformatie en nieuws. Abonnees ontvangen het kwartaalblad voor € 20,- per jaar. U kunt ook eenmalig een proefnummer aanvragen. Kijk op www.epilepsie.nl of bel de Epilepsie Infolijn.

Patiëntenorganisatie

Het Epilepsiefonds ondersteunt de Epilepsie Vereniging Nederland, de landelijke patiëntenorganisatie voor mensen met epilepsie en hun omgeving. Voor meer informatie kunt u kijken op www.epilepsievereniging.nl.

Helpt u mee?

U kunt ons werk op verschillende manieren steunen:

1. Word donateur

Steun ons werk met een bedrag naar keuze. Machtig het Epilepsiefonds een bepaald bedrag periodiek van uw rekening af te schrijven.

2. Eenmalige gift

Ook uw eenmalige gift is uiteraard meer dan welkom. U kunt uw bijdrage overmaken naar het rekeningnummer (IBAN) NL83 INGB 0000 2221 11 ten name van het Epilepsiefonds in Houten.

3. Help mee met de landelijke collecte

Wij kunnen uw hulp als collectant goed gebruiken. Hoe meer collectanten, hoe meer geld er opgehaald kan worden voor mensen met epilepsie. Wilt u ook een paar uur collecteren? De collecteweek is ieder jaar begin juni.

4. Ga mee als vrijwilliger met de vakantie-reizen

Jaarlijks gaan rond de 350 kinderen en volwassenen met epilepsie mee met een vakantie-reis van het Epilepsiefonds. Zij zijn afhankelijk van vrijwilligers die hen begeleiden tijdens een vakantie-reis. Wilt u een weekje mee als vrijwilliger? Vraag dan het informatiepakket aan over vrijwilligerswerk voor de vakantie-reizen.

5. Ga in De Tegenaanval

Bent u sportief, creatief of op wat voor manier dan ook actief? Start dan uw eigen actie en organiseer bijvoorbeeld een etentje voor vrienden, laat u sponsoren tijdens een hardloopwedstrijd of haal de zolder leeg en verkoop uw spullen op de rommelmarkt.

Bel met 030 634 40 63 of kijk op www.epilepsie.nl

Over het Epilepsiefonds

Het Epilepsiefonds is het oudste gezondheidsfonds van Nederland. Het fonds is ooit begonnen als De Macht van het Kleine in 1893 en zet zich al ruim 120 jaar in voor mensen met epilepsie. Het fonds heeft al jaren het CBF-keur voor goede doelen en staat geregistreerd als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dit betekent dat uw gift aan het Epilepsiefonds fiscaal aftrekbaar is.

Het Epilepsiefonds draagt bij aan het beter begrijpen en behandelen van de aandoening epilepsie. Ook werken we mee aan een betere zorg en een beter leven voor mensen met epilepsie. Het fonds investeert in wetenschappelijk onderzoek dat bijdraagt aan een vollediger beeld van de aandoening en genezing dichterbij brengt. Verder geven we voorlichting op maat over epilepsie. Aan mensen met epilepsie, hun directe omgeving en ook aan het algemeen publiek. En we verlenen onder bepaalde voorwaarden financiële hulp aan organisaties in de epilepsiezorg en aan mensen die als gevolg van hun aandoening voor extra uitgaven komen te staan. Voor mensen met epilepsie die niet zonder begeleiding met vakantie kunnen, organiseren we speciale vakantiereizen.

Voor ons werk voor mensen met epilepsie hebben wij geld nodig en de overheid geeft hiervoor geen subsidie. Daarom brengt het Epilepsiefonds door het houden van bijvoorbeeld de jaarlijkse collecte zelf geld bijeen. Ook donateurs dragen hun steentje bij.

Epilepsiefonds
Postbus 270
3990 GB HOUTEN

tel 030 634 40 63
fax 030 634 40 60
info@epilepsiefonds.nl

IBAN: NL83 INGB 0000 2221 11

© Epilepsiefonds, april 2015

Deze uitgave is tot stand gekomen met medewerking van Drs. M.T. Tan-Burghouwt, senior medisch adviseur divisie Rijgeschiktheid, CBR, Rijswijk. Is deze uitgave ouder dan drie jaar, informeert u dan bij het Epilepsiefonds of er een nieuwe versie bestaat.

Het Epilepsiefonds heeft deze informatie met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld, maar kan geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de juistheid, volledigheid en actualiteit ervan.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Epilepsiefonds.
